

Zwakke lezers houden van leuke boeken

De leesvaardigheid van praktijkschoolleerlingen is zorgelijk. Als die niet verhoogd kan worden, lopen leerlingen de kans tot de groep laaggeletterden te gaan behoren.

Tanja Steins, dyslexiespecialist en logopediste binnen Symbion, deed onderzoek naar de leesmotivatie van PrO-leerlingen en keek daarbij specifiek naar de leesbeleving tijdens verschillende werkvormen binnen het leesonderwijs.

TANJA STEINS EN CORINNE SEBREGTS/SYMBION, DIDAM

Praktijkonderwijs

Leerlingen in het Praktijkonderwijs (PrO) zijn over het algemeen niet goed in lezen en schrijven. Hun zwakke beheersing van de basisvaardigheden technisch lezen, begrijpend lezen, spellen en inzichtelijk rekenen is één van de redenen waarom zij naar het Praktijkonderwijs gaan. Leerlingen kunnen alleen naar het Praktijkonderwijs als zij een leerachterstand van ten minste 50% hebben op twee van de bovengenoemde vaardigheden.

Voorwaarde is daarbij dat de leerling in ieder geval een achterstand heeft op begrijpend lezen of inzichtelijk rekenen. Daarnaast moet het IQ liggen tussen de 55 en 80.

Symbion in Didam is een school voor Praktijkonderwijs die in de eerste twee leerjaren door middel van klassikaal leesonderwijs en remedial teaching streeft naar een minimaal leesvaardigheidsniveau van AVI 6 voor alle leerlingen. Binnen het leesonderwijs worden verschillende werkvormen toegepast, zoals stillezen, lezen in niveau-groepjes en voorlezen.

Leesmotivatie

Over het algemeen wordt verondersteld dat PrO-leerlingen door hun lage cognitieve niveau en hun vaak zwakke leesvaardigheid weinig gemotiveerd zijn om te lezen. Leesmotivatie vatten we daarbij op als 'het willen lezen'. Daarin spelen drie aspecten een rol, namelijk: het zelfbeeld van de lezer, de intrinsieke en extrinsieke motivatie en de sociale motieven.

Het zelfbeeld van de lezer duidt op het beeld dat de lezer heeft van zijn eigen vaardigheid: Is het voor mij mogelijk deze tekst te lezen? Bij leerlingen in het Praktijkonderwijs is het zelfbeeld vaak enigszins negatief, omdat zij in het (speciaal) basisonderwijs hebben ervaren dat zij minder goed zijn in lezen dan andere leerlingen.

De intrinsieke motivatie duidt op het plezier dat de lezer beleeft aan het lezen en het belang dat hij aan lezen toekent. Ook het hunkeren naar de informatie die door lezen verkregen wordt, valt hieronder. Extrinsieke motivatie wordt bepaald door factoren van 'buiten': krijgt de leerling erkenning voor zijn prestaties? Of leerlingen in

het Praktijkonderwijs intrinsiek of extrinsiek gemotiveerd zijn, hangt af van de manier waarop in het verleden is omgegaan met lezen en de leesprestaties van de leerling. Natuurlijk is ook de persoonlijkheid van de leerling hierin bepalend. Als de ouders en de leerkracht lezen stimuleren, maar de leerling ervaart lezen als een inactieve, saaie bezigheid, dan zal hij niet makkelijk zelf een boek pakken.

Met sociale factoren wordt de omgeving bedoeld. Een leerling kan lezen omdat ouders of leeftijdsgenoten lezen of om die reden juist niet willen lezen. Om te achterhalen wat de leeservaringen van leerlingen zijn en hoe zij het leesonderwijs ervaren, heeft Tanja Steins onderzoek gedaan. Hieronder volgt een verslag daarvan.

Leerlingenvragenlijst

In de eerste twee leerjaren van het Praktijkonderwijs is aan twee eerste (groep 1 en 2) en twee tweede klassen (groep 3 en 4) een vragenlijst voorgelegd. De groepen bestaan uit gemiddeld 15 leerlingen. Het IQ van de groepen varieert enigszins: in groep 1 en 4 ligt

Vraag	Antwoord	Leerjaar 1		Leerjaar 2		
		Groep 1	Groep 2	Groep 3	Groep 4	Totaal
1. Vind je lezen belangrijk?	Ja	53%	64%	81%	88%	72%
	Nee	33%	29%	13%	0%	18%
2. Vind je lezen leuk?	Ja	27%	14%	38%	56%	38%
	Nee	60%	64%	50%	31%	48%
3. Ben je tevreden over hoe jij zelf leest?	Ja	53%	64%	81%	63%	66%
	Nee	33%	14%	0%	25%	18%
4. Vind je het leuk om in de klas de Pro-krant te lezen?	Ja	27%	50%	63%	81%	56%
	Nee	67%	50%	31%	13%	39%
5. Vind je klassikaal lezen, dus hardop, om de beurt, leuk?	Ja	20%	0%	63%	75%	41%
	Nee	67%	79%	31%	19%	48%
6. Vind je vrij lezen, dus stillezen, leuk?	Ja	33%	36%	38%	44%	36%
	Nee	60%	36%	56%	38%	48%
7. Vind je de leesles met de leesstrategiekaart leuk?	Ja	20%	0%	13%	38%	18%
	Nee	80%	79%	74%	50%	70%
8. Zijn er voor klassikaal lezen op school voldoende leuke boeken?	Ja	20%	21%	50%	75%	43%
	Nee	60%	64%	44%	0%	41%

dit tussen 65 en 70, terwijl de leerlingen in de groepen 2 en 3 gemiddeld een IQ tussen de 70 en 75 hebben. Het gemiddeld AVI-niveau waarop de leerlingen lezen, is in beide leerjaren 6,8. De leeftijd van de leerlingen in het eerste jaar is 12 à 13 jaar en in het tweede leerjaar is dat tussen 13 en 14 jaar. Het totale aantal leerlingen dat de vragenlijst invulde, is 61. In de tabel wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste acht vragen. De weergegeven vragen zijn onderdeel van de oorspronkelijke vragenlijst die bestond uit 22 vragen. Behalve met 'ja' en 'nee' konden de leerlingen ook antwoorden met 'weet ik niet' als ze geen mening hadden.

Resultaten

Het aantal leerlingen dat lezen belangrijk en leuk vindt, is in leerjaar 1 kleiner dan in leerjaar 2. Het merendeel van de leerlingen in de groepen 3 en 4 vindt lezen belangrijk, terwijl veel minder leerlingen lezen leuk vinden. Als

het gaat om het zelfbeeld van de leerlingen, blijken er weinig leerlingen te zijn die niet tevreden zijn over hun leesprestaties. In groep 3 is geen enkele leerling ontevreden over de eigen leesvaardigheid. In alle vier de groepen geeft meer dan de helft van de leerlingen aan wél tevreden te zijn met de manier waarop zij lezen.

Bij de vormen van leesonderwijs vinden de eerstejaarsleerlingen het lezen van de Pro-krant minder leuk dan de tweedejaarsleerlingen. De Pro-krant is een maandblad op A3-formaat met daarin eenvoudig geschreven artikelen over onderwerpen die jongeren aanspreken: actuele gebeurtenissen, stages, loverboys, hobby's, brommers en auto's, enzovoort. Dat kan ermee te maken hebben dat leesstrategieën worden geoefend met de Pro-krant en dat de eerstejaars op dat gebied meer moeten oefenen dan de tweedejaarsleerlingen. De leerlingen vinden de lessen met de leesstrategiekaart niet leuk, al

zijn de tweedejaars iets minder negatief dan de eerstejaarsleerlingen.

Het hardop (klassikaal) lezen is voor de leerlingen in het eerste leerjaar geen leuke activiteit: gemiddeld 73% van de leerlingen vindt deze vorm van lezen niet leuk. In het tweede leerjaar is dat gemiddeld 26%. De mening van de eerstejaars en tweedejaars leerlingen over stillezen is vergelijkbaar. Ongeveer de helft van de leerlingen beleeft geen plezier aan deze vorm van lezen. Naast de vragenlijsten zijn er ook twee open vragen gesteld. De eerste vraag ging over de onderwerpen waarover ze zouden willen lezen. Er werd een twintigtal onderwerpen genoemd, waaronder spanning/horror, liefde, dieren, natuur, oorlog, sport, auto's/motoren en puberteit. De tweede vraag betrof de wijze waarop docenten de leeslessen aantrekkelijker kunnen maken. Ongeveer de helft van de leerlingen heeft deze vraag beantwoord. De meest genoemde veranderingen zijn: meer

voorlezen door de leerkracht, gezelliger door middel van muziek en een sigaretje en meer Engelstalige films kijken.

Werkvormen

Als we de bovenstaande resultaten bekijken, valt op dat het zelfbeeld van de leerlingen en hun tevredenheid met hun leesvaardigheid redelijk positief is. Ook geven zij op de vraag naar de onderwerpen waarover ze zouden willen lezen niet het antwoord dat ze niet willen lezen, maar geven ze een scala aan onderwerpen weer die passen bij de interesses van pubers van 12 tot 14 jaar. Het is opvallend dat de leerlingen het voorlezen door de leerkracht aangenaam vinden en die activiteit zien als een manier om het leesonderwijs aantrekkelijker te maken. Daarnaast zou het leesonderwijs gezelliger moeten zijn. Het lijkt erop dat leerlingen lezen bij voorkeur niet sterk associëren met een schoolse activiteit, die concentratie en aandacht vergt. Volgens hen is het prima te combineren met muziek, roken en film kijken.

Het feit dat de leerlingen niet graag met de leesstrategiekaart werken geeft ook aan dat het de leerlingen gaat om lezen als middel en niet als doel. In het eerste leerjaar moeten de leerlingen leesstrategieën leren gebruiken, terwijl ze in het tweede leerjaar vooral nog oefenen met het gebruik van leesstrategieën om beter inzicht te krijgen in de informatie in de tekst. Hun aandacht wordt dan vermoedelijk minder afgeleid van de inhoud van de tekst, dan wanneer zij zich de leesstrategieën nog eigen moeten maken.

Als we naar de andere werkvormen kijken, blijkt vooral stillezen door zowel

de eerstejaars- als de tweedejaarsleerlingen niet prettig te worden gevonden, terwijl hardop lezen gedurende het eerste en tweede jaar leuker wordt. Dit kan ermee te maken hebben dat het technische leesvaardigheidsniveau van de leerlingen toeneemt tijdens het eerste en tweede leerjaar al blijkt dit niet uit de gemiddelde AVI-niveaus van de klassen. De AVI-niveaus van de groepen 3 en 4 zijn niet hoger dan die van groep 1 en 2, al is het wel mogelijk dat de leerlingen in groep 3 en 4 vergeleken met hun eigen niveau in het eerste leerjaar nu een hoger AVI-niveau hebben.

Leesaanbod

Het AVI-niveau geeft aan van welk niveau leerlingen boeken kunnen lezen. AVI-niveau 6 betekent dat een tekst gemiddeld acht woorden per zin heeft, dat er samengestelde zinnen en meerlettergrepige woorden in de zinnen voor kunnen komen. Ook wordt de tekst doorlopend weergegeven, in tegenstelling tot lagere AVI-niveaus waarbij iedere zin op een nieuwe regel begint. Veel auteurs en uitgevers gaan ervan uit dat leerlingen van 12 tot 14 jaar teksten op AVI-niveau 9 of hoger kunnen lezen, waardoor interessante boeken over onderwerpen uit de belewingswereld van de leerlingen vaak te moeilijk zijn voor de PrO-leerlingen. Omdat er bij klassikaal lezen begeleiding is van de docent kunnen er klassikaal moeilijkere boeken gelezen worden dan de leerlingen zelfstandig zouden kunnen lezen (stillezen). Dit kan de reden zijn dat de leerlingen het leesaanbod positief beoordelen. Opvallend is dat de leerlingen in het tweede leerjaar het lezen van de PrO-krant onge-

veer net zo leuk vinden als het klassikaal lezen van boeken. Het merendeel van de leerlingen vindt beide vormen van lezen leuk. Dit kan er op duiden dat het vooral afhankelijk is van het onderwerp van een boek en de manier waarop hierover wordt gesproken in het boek of leerlingen positief oordelen over een boek. Zodra de tekst uitdagender en interessanter wordt, lijkt ook het leesplezier toe te nemen.

Aandacht voor lezen

Natuurlijk betreft het hier een kleinschalig onderzoek en kunnen de uitkomsten niet gegeneraliseerd worden naar het gehele Praktijkonderwijs, maar er zijn wel interessante suggesties voor vervolgonderzoek. De conclusies die hierboven zijn verwoord zouden gestaafd moeten worden door een grootschaliger onderzoek. In ieder geval maakt het onderzoek wel duidelijk, dat het loont om binnen het curriculum van het Praktijkonderwijs aandacht, tijd en energie in lezen te steken. Ook is er een dankbaar publiek voor schrijvers die literatuur in eenvoudige taal produceren. De doelgroep is weliswaar niet groot, maar zij hebben zeer zeker behoefte aan griezelige, interessante, spannende en romantische boeken om gezellig samen te lezen. Naarmate het aanbod aan leesboeken en tijdschriften groter wordt, wordt het makkelijker om leerlingen te boeien en hen aan het lezen te krijgen en te houden. Dit zal uiteindelijk weer positief inwerken op de leesvaardigheid van een doelgroep die ondanks leesproblemen het lezen nog lang niet heeft opgegeven. Reacties: t.steins@symbion-vo.nl